

Atatürk'ün Ekonomi Politikası

Mustafa Kemal Atatürk'ün, Kurtuluş Savaşı'nın lideri ve Türkiye'nin kurucu Cumhurbaşkanı olarak yürüttüğü ekonomi politikaları "Millî İktisat" adıyla bilinir. Bu politikanın oluşmasını sağlayan gelişmeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun bıraktığı ekonomik mirasla ilgilidir ve Atatürk'ün ekonomi hakkındaki düşünceleri yakın tarihin tanıklığıyla oluşmuştur.

Atatürk Türk Kurtuluş Savaşı yıllarından itibaren millî ekonomi fikrini gerçekleştirmek için Batı'ya olan ekonomik bağımlılığa son vermeyi gerekli görmüştür. Batı'ya bağımlılığın aracı da dış borçların tahsili için kurulmuş "Duyun-ı Umumiye" ve "Reji İdareleri" ile Avrupalı devletlere verilmiş ekonomik, mali ve yargı alanlarındaki ayrıcalıklar olan "**Kapitülasyonlar**"dı.

Atatürk, Büyük Millet Meclisi Ankara'da açılmadan önce, Anadolu'daki mali kaynaklara İstanbul'un 16 Mart 1920'de işgali üzerine el koymuştur. **Hey'et-i Temsiliye** adına bütün kolordulara ve valiliklere gönderdiği tamim ile Anadolu'daki Osmanlı Bankaları, Duyun-ı Umumiye ve Reji İdareleri gelirlerine el konularak, İstanbul'a para ve değerli maden göndermeleri engellenmiştir.

23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin açılmasından sonra 2 Mayıs 1920'de ilk hükûmet kurulmuştur. Bu bakanlıklardan biri İktisat diğeri de Maliye Bakanlığı idi. Böylece gelirler ve yatırımlar bir düzene konuldu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından itibaren ilk üç ay içinde kararnamelerle ekonomik tedbirlere başvuruldu. İlk olarak Anadolu'dan dışarıya altın akışını engellemek için 28 Haziran 1920'de bir kararname yayınlanmıştır. Burada terekelerden çıkan altın ve gümüşlerin Ziraat Bankasına teslim edilerek, saklanacağı da belirtilmiştir.

Mondros Mütarekesi sonrasında Anadolu'ya sokulmak istenen yabancı mallardan, çıkarılan kararname ile gümrük vergisi alınmaya başlanmıştır. 28 Haziran 1920 tarihli kanunla da gümrük vergisine beş misli zam yapılmıştır. Ayrıca "Ardıye Resmi" adıyla anılan depo vergisi on misli arttırılmıştır. Daha sonra Zonguldak maden kömürlerinden gümrük vergisine ek olarak, ton başına yıkanmış cinsinden 3, yıkanmamış cinsinden 2 lira İhracat Vergisi alınmasına dair kanun çıkartılmıştır. 20 Eylül 1920'de ihraç olunan malların değerleri üzerinden alınan ihracat vergisi kaldırılmış ve ihraç olan malın kilosu ve adedi üzerinden alınan yeni bir ihracat vergisi yürürlüğe konulmuştur.

Ancak başlangıçta Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bütçe yapılamaması nedeniyle avans kanunları ve geçici bütçe düzenlemelerine gidilmiştir. 1920 yılı bütçesi bir savaş bütçesi olarak yapılmıştır. Savunma hizmetlerine ayrılan para, tüm ödeneklerin %53'ünü oluşturmuştur. Bütçe, 63.018.358 lira gider, 51.388.624 lira gelir hesabıyla, 11.629.732 lira açıkla hazırlanmıştır. Böylece devlet gelirlerinin toplanmasında merkezî bir yapı oluşturulmuştur. 1920 tarihli Bütçe Kanunu'yla saymanlık hizmetleri de birleştirilmiştir. Savaş şartlarına rağmen, kolordu ve bağımsız tümenlerin muhasipleri de Maliye Bakanlığına bağlanmıştır.

Millî Mücadele devam ederken, ekonominin ülke genelindeki durumunu keşfetmeye yönelik faaliyetlere de girişilmiştir. 1921'de yoğun sanayi bölgeleri olan İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa daha işgal altındayken, Ankara hükûmeti ülkedeki servetin bir envanterini çıkarmak istemişti. Coğrafi kapsamı açısından yetersiz olmasına rağmen bu sayım, küçük imalatı içerdiğinden önemli olmuştur.

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından önce İzmir'de toplanan **İzmir İktisat Kongresi** ise izlenecek ekonomik politikanın esaslarını belirleme hususunda önemli bir faaliyettir. İzmir İktisat Kongresi, Lozan görüşmelerinin

kesintiye uğradığı sırada gerçekleşti. 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan kongre, ekonomik durumun önemini vurguluyordu. Lozan'da devamı istenen kapitülasyonlar ve diğer imtiyazların kabul edilmeyeceği ilan edilmiştir.

İzmir İktisat Kongresi'nde Mustafa Kemal Atatürk'ün yaptığı konuşma, ekonominin o gün için önceliklerini anlamamız açısından önemlidir. Bu konuşmada Atatürk, kongrenin Türkiye'nin iktisadi gelişmesinin yollarını arayıp bulmak gibi vatanî olduğu kadar hayatî ve millî bir gaye için toplandığını söylemiştir.

Türkiye İktisat Kongresi'nin uluslararası planda siyasi bir mesajı da olmuştur. Lozan'da Türkiye kararlılığını göstermek istiyordu. Lozan görüşmelerinin ilk aşamada sonuçsuz kaldığı bir sırada Ankara, kapitülasyonlar konusunda taviz vermeyeceğini İtilaf Devletleri'ne bir kez daha ilan etmiş oluyordu. Yaptığı açış konuşmasında Atatürk kapitülasyonlara geniş yer ayırdı. Konuşma aynı zamanda yeni Türkiye'nin izleyeceği iktisat politikasının göstergesiydi.

24 Temmuz 1923'te Lozan'da barış sağlandığında kapitülasyonlar kaldırıldı. Yine de bazı meseleler ancak yıllar içerisinde çözümlenebildi. Mesela gümrük tarifelerinde serbest hareket edebilmek ancak 1929'da uygulanabilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, devlet ve toplumların hayatlarında ekonomik zaferler kazanılmadığı takdirde, siyasi ve askerî zaferlerin ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, kalıcı olamayacaklarını düşünmekteydi. Cumhuriyet'in ilanıyla ülke şartlarının elverdiği ölçüde bu ekonomik zaferleri kazanabilmenin yolunu arayan bir politika benimsemiştir.

Yine de 1923'te ülke ekonomisi yarı bağımlı bir durumda idi. Yabancı şirketler ve bankalar ekonomiyi tamamen kontrol edebiliyorlardı. Devletin iç ve dış çevrelere borçları, mali gücünün oldukça üstündeydi. On yıldır devam eden savaşlar ülkeyi yokluğa sürüklemişti. Genç erkek nüfus bu yıllarda kaybedildiği gibi, ekonomi tarımsal faaliyetlerle ayakta duruyordu. 1927 sayımında, 13,5 milyonluk Türkiye nüfusunun %83,7'sinin kırsal bölgelerde yaşadığı görülüyordu. Aynı yılda yapılmış olan Tarım Sayımı'na göre de çiftçi aileleri sayısı 1.751.239 kişi olup, 9.145.000 nüfusu temsil etmekteydi.

Cumhuriyetin ilk yıllarında toprak kullanımı çok düşük düzeyde idi ve ekilebilir alanın beşte birine ulaşmamaktaydı. 1927'de ekili alanların %90'ına yakınında tahıl, %3,9'unda baklagiller, %6,6'sında da endüstri bitkileri olan pamuk, tütün, susam, afyon ve patates üretilmekteydi. Toplam değeri 337 milyon lira olarak hesaplanan tarımsal üretimin değerce %70'e yakını tahıldan, %34'ü baklagillerden, %27,26'sı da endüstriyel bitkilerden sağlanmıştı.

Toprak gelirlerinden alınan vergi ise aşar idi. Aşar, Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli vergisiydi. Geleneksel olarak ürünün %10'unun alındığı bu vergi, imparatorluk sisteminin temel yapılarından birini temsil etmekteydi. Tarımsal vergi konusunda en önemli gelişme 1925 Şubat'ında aşar vergisinin kaldırılması oldu. Böylece tarımı vergilendiren yaklaşım sona erdi. 1927 ve 1928'de çıkarılan kanunlarla, topraksız köylülere ve göçmenlere toprak dağıtıldı. Bu uygulamayla devlete ait toprakların 711 bin hektar arazisi dağıtıldı. Tarımsal yapıyı belirlemek amacıyla 1927'de tarım sayımı yapıldı. Sayım sonucunda ekili arazilerin 43.638 bin dönüm olduğu ortaya çıktı. Bu tüm Türkiye arazisininin 4.86'sı kadardı. Ekili alan, ekilebilir toprakların yedide biri oranındaydı. Aynı yıl yapılan nüfus sayımında tarımla uğraşanlar 4 milyondan biraz fazla idi. Bu da toplam mesleklerin %81,6'sını oluşturuyordu.

Aşarın kaldırılması ile tarımdan yeni kazanç vergileriyle gelir elde edilmeye çalışıldıysa da çiftçinin gerçek vergi yükü bir miktar azalmıştır. Hükûmetin bütçe gelirlerinin çoğunu, çiftçinin ödediği yeni kazanç vergileri değil, işlemlerden alınan dolaylı vergiler oluşturmuştur.

Hükûmet, aşardan elde edilen gelir kaybını dolaylı vergilerle kapatmaya çalışmıştır. Bu vergiler içerisinde en önemlisi yeni çıkarılan tüketim ve muamele vergisi olmuştur. 1926'da tek başına bu vergilerin hükûmet gelirleri içindeki payı, %20 idi. Ayrıca tuz, şeker ve gazyağı fiyatlarında artış olmuştur. Bu maddeler, 1926 genel gelirin %9'unu oluşturuyordu.

Canlı hayvan vergisi olan "ağnam" da Osmanlı döneminden kalan bir vergi idi. Verginin belirlenmesinde canlı olan her küçük baş hayvan için belli miktarda alınırdı. Böylece yün üretimi vergilendiriliyordu. 1926'da bu eski vergi, yeniden düzenlendi. Her çiftlik hayvanı için ödenecek vergi miktarı arttırıldı. Sonuçta 1926'da bu vergi yoluyla sağlanan gelir miktarı 1924'te toplananın iki katını geçti. 1929'a kadar bu vergi miktarı iki misline çıkarıldı. Bu şekilde arazi ve ağnam vergilerinden elde edilen gelir, toplam gelirin %12'si oldu. Bu oran, iki verginin 1925 öncesi katkılarından %7 daha fazla idi. Her iki vergi de parasal olarak sabit miktarda alınıyordu. 1923-1930 arasında fiyatların yükselmesiyle, bu vergiler düştüler. 1930'larda ise tarım fiyatları düştüğünden köylü üzerindeki vergi yükü artmıştır.

Ekonomide yabancı sermayenin ağırlığı açısından bakılacak olursa 1924'te Türkiye'deki yabancı sermaye toplamının yarıya yakınının Almanlara ait olduğu görülür. Dörtte birinden fazlası Fransız, altıda biri İngilizlere aitti. ABD'nin payı %2'den azdı. 94 yabancı şirketten 7 tanesi demir yollarında, 6'sı madencilikte, 23'ü bankacılıkta, 12'si endüstride faaliyet gösteriyordu.

Deniz ulaşımında da yabancı tekneler hakimdi. Türklerin 26 bin tonilatosu devlete ve bir o kadar da İstanbul ve İzmir gibi körfez işletmelerine ait olmak üzere toplam 72 bin tonilatoluk motor ve vapuru vardı. Devlet bir taraftan armatörlerin gemi almalarını kolaylaştıracak vergi indirimleri tanımış, bir taraftan da Seyr-i Sefain İdaresi'ni güçlendirmeye çalışmıştır. Bu işletme 1926'da yeni bir yasayla genel müdürlük halinde örgütlenmiştir. Asıl önemli gelişme ise 1926'da Türk karasularında kabotaj hakkının yalnız Türk vatandaşlarına verilmesi olmuştur.

Bunun yanında Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla birlikte millî ekonomiye geçiş sürecinde hükûmet, demir yolu yapımını öncelikli olarak ele almıştır. Kamu kaynaklarının yetersizliğine rağmen, yabancı şirketlerin millîleştirilmesine başlanmıştır. Atatürk ve Başbakan İnönü'nün demir yolu politikaları ancak devlet eliyle yapılabileceği için 22 Mart 1924'te çıkartılan yasalarla yeni demir yolu yapımına ve yabancıların elindeki hatların alınmasına başlanmıştır. Böylece Cumhuriyet'ten önce yapılmış olan 4.177 km'lik demir yollarına 14 yıl içerisinde devlet bütçesinden 3.302 km. yeni demir yolu eklenmiştir. Daha sonraki yıllarda yapılacak yolların önemli bir kısmının inşaatına da bu dönemde başlanmıştır. Artık Karadeniz ve Akdeniz bölgeleri ile Ege ve Doğu Anadolu bölgeleri birbirine bağlanmış oluyorlardı. Bu şekilde Cumhuriyet'in ilk yıllarında kamu harcamalarının çoğu demir yolu yapımı ve devletleştirmesine gidecektir. 1931 sonuna kadar 1.843 km. demir yolu, yabancı şirketlerden satın alındı. 225,6 milyon TL. harcanarak, 1.595 km. yeni hat inşa edildi. Demir yolu hareketinde 1930'da Sivas'a ulaşılması Erzurum yolunun açılması anlamı taşımıştır. Demir yollarında millîleştirme de 1937'de Trakya hatlarının alınmasıyla sonlanmıştır.

Türkiye ekonomisinin toparlanma sürecinde olduğu bir zamanda, 1929 Sonbaharında Amerika'da Wall Street Borsası'ndaki çöküş, dünya genelinde büyük bir bunalım yarattı. Tarıma dayalı Türkiye ekonomisi, ticaret mallarının fiyatlarının düşmesiyle büyük bir darbe aldı. 1930'dan itibaren ekonomik bunalım Türkiye'yi etkilemeye başlayınca, Atatürk, temel ithal ürünlerinin finanse edilemeyeceğini, Türk lirasından insanların kaçtığını, vergilerini ödeyemeyen köylülerin zaten çok az olan mallarına el konulduğunu fark etti. 1930 Mart'ında **Mustafa Kemal Atatürk**, İzmir ve Antalya'yı kapsayan gezide gördükleri bu anlamda üzülmeye neden oldu.

Bunalım sırasında düşen dünya fiyatları Türkiye'nin dış ticaretini önemli ölçüde etkilemiştir. 1928 yılında 88,3 milyon dolar olan ihracat, 1929'da 74,8 milyon dolara, 1930'da 71,4 dolara, 1931'de 60,2 milyon dolara, 1932'de 48 milyon dolara düşmüştü. Bu düşüş, ihracatın miktar olarak artmasına rağmen gerçekleşmişti. İthalatta da azalma olmuştur. İthalat 1930'da 69,5 milyon dolar, 1931'de 59,9 milyon dolar, 1932'de ise 40,7 milyon dolara gerilemişti.

Millî gelir istatistiklerinde 1929 bunalımının Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri görülebilir. Gayri safi millî hasıla, cari fiyatlarda 1930'da %23, 1931'de %12 düşmüştür. Sabit fiyatlar da ise 1930'da %4,1, 1931'de ise %6,5 artmıştır. Ancak bu hızlı düşüş en fazla tarım alanında hissedilmiştir.

1929 Buhranı, olumsuz gelişmeleri daha da derinleştiren Türk parasını güvence altına almak için "**Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu**" çıkartıldı. Ardından Merkez Bankası kurularak, ekonomide devleti daha etkin bir konuma getirildi. Ülke tarım ülkesi kaldığı sürece temel ihtiyaçların karşılanamayacağı ortaya çıkınca 28 Mayıs 1927'de "Sanayi Teşvik Kanunu" hazırlandı. Son aşamada ise devlet devreye girerek, önce "**Devlet Sanayi Ofisi**"ni, ardından da "Sümerbank" ve "**Etibank**"ı kurdu.

Türkiye Cumhuriyeti'nde başlangıçtan itibaren takip edilen ekonomik gelişme modeli özel girişim yanlısı olmuşken 1929'dan itibaren uygulanan devletçilikle, devletin öncülüğünde planlı sanayileşme hedeflendi. Tarıma dayalı bir ülkede Atatürk'ün başlattığı planlı sanayileşme uygulaması, 1930'lu yılların dünyasında örnek bir model olmuştur. 17 Nisan 1934'te yürürlüğe giren Birinci Sanayi Planı, 1934-1938 yıllarını kapsayan bir sektör planıydı. Buna göre temel ham maddeleri yurt içinde üretilen veya üretilen olan sınai tesisler oluşturulacaktı. Ayrıca büyük sermaye ve ileri teknoloji gerektiren projeler meydana getirilecekti. Aynı zamanda iç tüketimin karşılanmasına ağırlık verilecekti.

Aslında Cumhuriyet ekonomisinin 1930'lardaki görüntüsü, bu sanayileşme faaliyetlerinin Sovyet Rusya vasıtasıyla yürütüldüğüdür. Sanayileşmenin nasıl yapılacağı sorunu gündeme geldiğinde, sermaye azlığı ve sanayiye elverişli iç pazarın yokluğu Batı kapitalizmi doğrultusunda bir sanayileşmeye imkân olmadığını ortaya koymuştu. Bu nedenle de Sovyet Rusya'dan esinlenerek, bir çözüm bulunması öngörülmüştür. Bu amaçla çağırılan Prof. Orlov başkanlığındaki Sovyet Heyeti, 1932 Ağustos'unda Türkiye'ye gelmişti. Heyetin hazırladığı rapor, Bakanlar Kurulu'nca görüşülerek, 17 Nisan 1934'te "**Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı**" olarak kabul edilecektir.

Sovyet teknik yardımı ve diğer araçlardan yararlanarak, Konya Ereğlisi ve Bakırköy Bez Fabrikaları'nın yapımına başlanmıştır. Bunların hizmete girmesinin ardından, 1934'te Kayseri Bez Fabrikası'nın, 1935'te de Nazilli Basma, Bursa Merinos ve Gemlik Suni ipek Fabrikaları'nın ve 1937 Mayıs'ında da Malatya Bez Fabrikası'nın temelleri atılmıştı. Atatürk hastalığına rağmen, Merinos Fabrikası'nın 2 Şubat 1938'de yağmur altında yapılan açılış törenlerine katılmış ve bundan duyduğu bahtiyarlığı dile getirmiştir. Böylece Malatya fabrikası dışındaki dokuma fabrikaları onun sağlığında üretime geçmişlerdir.

Bu şekilde Birinci Sanayi Planı'nın uygulanırken, ikinci planın hazırlıklarıyla ilgili 20 -24 Ocak 1936'da İktisat Vekili **Celal Bayar**'ın başkanlığında Sanayi Kongresi toplandı. Belirlenen ilkeler çerçevesinde İkinci Plan hazırlandı. Bu plan birinci plana göre tesis sayısı ve kapsadığı alan itibarıyla daha hacimli idi.

Ancak 1938'de dünyada savaş rüzgârlarının esmeye başlamasıyla Türk hükûmeti, Atatürk'ün vefatından iki ay önce, İkinci Planı dört yıllık olarak yeniden düzenlemiştir. İkinci Dünya Savaşı başlamadan üç ay önce bu plandan da vazgeçilerek, yerine İktisadi Savunma Planı yürürlüğe konulmuştur.

Bunun yanında devletçilik uygulamaları ile tarımı geliştirme yönünde nitelikli tohum, damızlık, fide ve fidan yetiştirip,

çiftçiye dağıtmak üzere hazine arazileri üzerinde devlet sermayesiyle örnek çiftlikler kurulmuştur. Ankara'daki Gazi Orman Çiftliği'nin kurulmasında bizzat Atatürk işin başında bulunmuştur.

Sonuç olarak **1929 Dünya Ekonomik Buhranı** Türkiye'de devletin ekonomideki müdahalesini arttırmıştır. Çoğunlukla Türk ürünlerinin yabancı ülkelerde yapay fiyatlar karşılığında takas edilmesi anlamına gelen kliring anlaşmaları ile yürütülen ticaretteki korumacılık da artacaktır. Türkiye ile ticaret hacmi en geniş olan ülke Almanya idi. Bu süreçte vergiler yükseltilirken, maaşlar düşürülmüştür. Halkı tasarruf yapmaya ve yerli malı kullanmaya yönlendirmek için vatan sevgisi kampanyaları başlatılacaktır. Büyük ölçüde kırsal olan ülkede sorun işsizlik değil, açlıkla savaş ve temel malların akışını sağlayabilmektir. Hükûmet bunu başarmıştır. Ekonomik düşüş, belli bir sınır içinde tutuldu. Devlet ve devletten yardım alan birkaç girişimci ilk fabrikaları inşa ederek, bez, şeker, çimento ve on yıl sonra da kâğıt ve çelik üreterek, hem temel ihtiyaçlara cevap verilmeye başlandı hem de ilk kuşak Türk mühendisleri yetiştirildi.

Atatürk'ün üzerinde durduğu ekonomi konularından biri de kooperatifçilik olmuştur. 1931'de **Cumhuriyet Halk Fırkası**nın 10-18 Mayıs günlerinde toplanan III. Büyük Kongresi'nde, partinin kabul edilen ilk resmî programında kooperatifçiliğe de yer ayrılmıştır. Programın 4. maddesinde çiftçilerin kredi ve üretim kooperatifleri gibi iktisadi kuruluşlara ulaşmak ve bu kuruluşları ilerletip, mükemmel hâle getirmelerinin asıl amaç olduğuna değinilmiştir. Atatürk birkaç ay sonra kooperatifçilik hususunda bir dernek oluşturmayı gerekli görmüştür. Bu işle görevlendirilen İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, 2 Ekim 1931'de İstanbul Üniversitesi bünyesinde Türk Kooperatifçilik Cemiyeti'nin kurulmasını sağlamıştır.

1935 yılında kooperatifçilik alanında önemli bir adım daha atılmıştır. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ve Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu yayımlanacaktır. Böylece ülkede yüzlerce kooperatif kurulmuştur. Aynı yıl CHP'nin IV. Büyük Kongresi'ndeki yeni programda kooperatifçilik bir kez daha gündeme gelmiştir. 10. madde, kooperatifçiliği partinin ana prensiplerinden biri olarak göstermiştir. Kredi kooperatifleri ile toprak ürünleri gerçek değerini bulacaktı. Satış kooperatifleriyle de bu değer piyasaya yansiyacaktı. Türkiye Tarım Bankasının da tarım kooperatiflerinin ana bankası olduğu ilan edilmiştir.

Atatürk, iktisadi bağımsızlığın mali yapıdan geçtiği inancıyla finansal yapıyı millileştirmeyi gündemine almıştı. Ziraat Bankası hariç, hemen hemen tüm banka ve sigortacılık kurumları yabancıların elindeydi. Bu durum Cumhuriyet'in bağımsızlık anlayışıyla bağdaşmazdı. Ne pahasına olursa olsun, bu kurumların ulusal tabana oturtulmasının gereği İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nden itibaren vurgulanmıştır. 1923'te 13 yabancı banka mevcuttu. Yerli banka olarak da özel yasayla 1869'de kurulmuş olan İstanbul Emniyet Sandığı ile 1888'de kurulmuş olan Ziraat Bankası vardı. Bunların yanında iki ticaret bankası daha vardı. Bunlar, 1914'te kurulan Adapazarı İslam Ticaret Bankası ve 1917'de kurulan İtibar-ı Millî Bankası idi. Toplam 13 tane de yerel banka vardı.

1931'e kadar üçü özel yasayla olmak üzere, dört önemli banka daha kurulacaktır. Bunlar, 1924'te "**Türkiye İş Bankası**", 1925'te "**Sanayi ve Maden Bankası**", 1927'de "**Emlak ve Eytam Bankası**" ve 1930'da "**T.C. Merkez Bankası**"dır.

Tüm Batı ülkelerini karşılığın alma pahasına Türkiye'de finans kurumlarına ulusal nitelik kazandırılması, ulus-devlet inşasında da önemli bir adım olacaktır. Bu kuruluşlar, 1924'te kurulan "Türkiye İş Bankası"nın yanında, 1925'te kurulan "Anadolu Sigorta" ve 1929 yılında kurulan "Millî Reasürans"tı. Her üç kuruluş da beş yıl içinde faaliyete geçmiştir. Böylece 1929 Dünya Buhranının Türkiye için derin bir finansal krize dönüşmesi kısmen engellenmiştir.

Orhan AVCI

KAYNAKÇA

AFETİNAN, A, **İzmir İktisat Kongresi, 17 Şubat-4Mart 1923**, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1989.

Atatürk Döneminde Türkiye Ekonomisi Semineri, Yapı Kredi Bankası Yayını, İstanbul 1981.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1997.

AVCI, Müşerref, "Atatürk Dönemi Demiryolu Politikası", **Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 54, Bahar 2014, s. 39-58.

BLAISDELL, Donald C., **Düyun-ı Umumiyye, Osmanlı İmparatorluğu'nda Avrupa Mali Denetimi**, Türkçesi: Ali İhsan Dalgıç, Nesnel Yayınları, İstanbul 2008.

BORATAV, Korkut, **Türk İktisat Tarihi, 1908-1985**, Gerçek Yayınları, İstanbul 1998.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978, Akbank Kültür Yayını, İstanbul 1980.

KEPENEK, Yakup, **Gelişimi, Üretim Yapısı ve Sorunlarıyla Türkiye Ekonomisi**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayını, Ankara 1983.

KERWIN, Robert W., "Türkiye'de Devletçilik, 1933-1950", **Türkiye'de Devletçilik**, Derleyen: Nevin Coşar, Bağlam Yayınları, İstanbul 1995, s. 97-114.

KEYDER, Çağlar, **Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (1923-1929)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1993.

KURUÇ, Bilsay, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1987.

MANGO, Andrew, **Atatürk, Modern Türkiye'nin Kurucusu**, Türkçesi: Füsun Doruker, Remzi Kitabevi, İstanbul 2010

Millî Mücadele Dönemi Bütçeleri ve Mali Mevzuatı (1920-1923), T.C. Maliye Bakanlığı Yayını, Ankara 1994.

MÜDERRİSOĞLU, Alptekin, **Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları**, Maliye Bakanlığı Yanını, Ankara 1974.

ÖKÇÜN, A. Gündüz, **1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara 1971.

TEZEL, Yahya, S., **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1850)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001.

TOPRAK, Zafer, **Atatürk, Kurucu Felsefenin Evrimi**, Türkiye İş Bankası Yayını, İstanbul 2020.

TOPRAK, Zafer, **Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918)**, Yurt Yayınları, Ankara 1982.

TUNÇAY, Mete, **T.C'nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması**, Cem Yayınevi, İstanbul 1992.

TURAL, M. Akif, **Atatürk Devrinde İktisadi Yapılaşma ve Celal Bayar (1920-1938)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1987.

TURAN, Şerafettin, **Mustafa Kemal Atatürk, Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2008.

Türkiye'de Devletçilik, Derleyen: Nevin Coşar, Bağlam Yayınları, İstanbul 1995.

Türkiye’de Tarımsal Yapılar 1923-2000, Derleyenler: Şevket Pamuk, Zafer Toprak, Yurt Yayınları, Ankara 1988.

YALÇIN, Durmuş v.d., **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2002.

YERASİMOS, Stefanos, **Az gelişmişlik sürecinde Türkiye, 3 - I. Dünya Savaşı’ndan 1971**, Türkçesi: Babür Kuzucu, Gözlem Yayınları 1977.

07/06/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturkun-ekonomi-politikasi/?pdf=3780> adresinden erişilmiştir